

משולחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה מבית מדרשו ושיעוריו של

הגאון הינוקא
רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

גליון
139

פרשת חוקת

מדוע ברפידים נצטוו משה להכות את הסלע ובמדבר צין נצטוו לדבר

וּדְבַרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמִיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִים מִן הַסֵּלַע (כ. ח).
בתחילת מסע ישראל במדבר כשחננו ברפידים נצטוו משה (שמות יז, ו) "והכית בצור ויצאו ממנו מים", אבל כעת כאשר עמדו בסוף הארבעים שנה נצטוו 'ודברתם אל הסלע', ומובא בילקוט שמעוני (חקת רמז תסג) בחילוק הדברים, משל לנער קטן שמכהו רבו ומלמדו, אבל כיון שהגדיל, בדיבור הוא מיסרו, כך אמר הקב"ה למשה, כשהיה סלע זה קטן, הכית אותו, אבל עכשיו, 'ודברתם אל הסלע', שְׁנָה עליו פרק אחד! והוא מוציא מים מן הסלע.

כנגד מה הם המן והבאר

וביאר האלשיך (כ. ח) שכפי שברפידים חסרו המים מפני שרפו ידיהם מן התורה (מכילתא בשלח, מס' דעמלק א), ורמז להם הקב"ה ב'הכאת' הצור להדריכם להחזיק בתורה ולא להרפות ממנה, שלא יעלה עליהם עמלק חלילה, כן בסוף הארבעים שנה שכבר היו רגילים יותר בתורה, רצה הקב"ה לרמוז ולהדריך אותם לזה ב'דיבור' אל הסלע. כי הבאר שבאה בזכות מרים (תענית ט ע"א) רומזת אל מימי התורה שבעל פה², והמן שבא בזכות משה רומז אל לחמה של תורה שבכתב, ומאחר שבמתן תורה היה קשה לישראל לקבל על עצמם עולה של תורה שבעל פה כמוכבא בתנחומא (נח ג), לכן רצה הקב"ה להראות להם טובתה של תורה שבעל פה, שכפי שלא יחיה האדם על הלחם לבדו ללא מים, כן מוכרחים ישראל ליגיעתה של תורה שבעל פה, כי היא המפרשת והמבסמת להתורה שבכתב.

לצורך מה נקהלו כל העדה אל פני הסלע

ולכך ציוה הקב"ה למשה שישנה לישראל פרק אחד או הלכה אחת ומתוך כך יתן הסלע מימיו, להראות לישראל מעלת לימוד ההלכה שעל ידה שורה השכינה בישראל. וזהו שאמרו במדרש (במדב"ר יט, ט) שכאשר הקהיל משה את כל העדה אל פני הסלע החזיק המועט את המרובים וראה כל אחד ואחד את עצמו עומד על פני הסלע, וכפי שעמדו כל ישראל בין שני בדי הארון כשעברו את הירדן, ומשמעות הדברים, שהראה להם הקב"ה שאין לו בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה (ברכות ח ע"א), שבהם שכינה שרויה ונמשכים כל הברכה והשפע לעולם.

כיצד היו זוכים ישראל ללמוד בלא טורח ומחלוקת

ובזה היו זוכים ישראל למעלת וקדושת התורה שבעל פה בשלימות, ולא היו באים באידי טורח ומחלוקת, שאינם אלא מפני ששולטת מרירות השעבוד בלימוד התורה, אבל כאשר זוכים להשקות התורה עם מימי מעיין עץ החיים,

נובעת התורה ללא הפסק, ומתבטלים הספיקות וחילוקי הדעות שבתורה, כמובא כל זה בתיקון¹ (תיקון כא, דף מג ע"ב). וזוהי מעלת התורה של ארץ ישראל שאין תורה כתורתה (שוח"ט קה), ורצה הקב"ה לקדש שמו בישראל שיראו עין בעין ממעלת תורה שבעל פה כפי שתגלה בארץ ישראל.

מדוע נאחות המרירות והקושי בלימוד התורה שבעל פה

וביאר הדברים, ש'מרים' נקראה כך על שם קושי המרירות והשעבוד (פסיקתא רבתי טו, יא), והיתה מכניעה את צד הנקבה של הסטרא אחרא שמנין שמה עולה כמנין ת"ף כמו שביאר השל"ה (פ' בשלח, תו"א יד בהגהה), ולכך לקחה מרים בשירתה את הת"ף בידה, לרמז שהיא המכניעת למרשעת זו, כמו שביארו מהר"ש מאוסטרופולי בספר דן ידין (מאמר יג) והמגלה עמוקות (כ"ב בא). וכאשר בא הבאר בזכותה לישראל ברפידים מתוך שהיו עדיין חדשים בתורה כנער קטון, לא זכו עדיין למעלת התורה שבעל פה ברוממותה השלימה, מפני שלא קיבלו עולה בשלימות. אמנם כאשר נסתלה מרים במדבר צין ונסתלק הבאר, והוצרך משה להחזירה בזכותו (כמובא במסכת תענית שם בדף ט ע"א), כבר היו ישראל במעלה עליונה יותר בעסק התורה, והיתה השעה ראויה להראות לישראל תפארתה ומעלתה של תורה בעל פה כפי שתגלה בשלימות בארץ ישראל, שלא יצטרכו לעסוק בה ועל ידה להכניע את הקליפה המרשעת שכנגד התלמוד³, כי תתבטל כוחה כליל מאימת השכינה שתגלה על ידי מעלת הארבע אמות של הלכה.

כיצד יזכה האדם לזכור תורתו של משה

והכל בכוחו הגדול של משה, כי עיקר התורה אינה נקראת אלא על שמו של משה, כמו שכתוב (מלאכי ג, כב) "זכרו תורת משה עבדי" (מכילתא בשלח, מס' דשירה א), כי הכניע משה ג' קליפות קשות מחיילותיה של קליפה המרשעת שכנגד התלמוד³, ורצה משה להיכנס לארץ ישראל ולהכניע ולבטל אותה לגמרי, ובוזה לא תקרא הארץ אר"ץ כנע"ן העולה כמנין שמה של הקליפה (ע"ה"כ). ותתגלה אורה של תורה שבעל פה בתפארתה ושלימותה, כמובא כל זה במגלה עמוקות (ואתחנן אופן רכא). ורימז לו הקב"ה שיזכה לזה כאשר 'דבר' אל הסלע ויגלה לישראל מעלת התורה שבע"פ במדב"ר⁴, ומכח זה יבוא לירושת הארץ כרצונו וחפצו.

אמנם גם לאחר שהתאנף בו ה' בעבור ישראל, ולא נכנס לארץ, ולא נגלתה תפארתה של תורה שבעל פה לעין כל, כאשר ידבק ויזכור האדם שאין התורה נקראת אלא על שם משה, וישים כל מגמתו בלימודו שתהיה כנתינתה מסיני על ידי משה, בוודאי תאיר לו אורה להוציאו מכל מחשך ולהביאו לירושת הארץ בפנימיותה ואמיתותה, ומציון תצא אורה של תורה להביאו לכל טובות שבעולם הזה ובעולם הבא.

1 ומגדלת ומצמחת לאדם כל מיני טובות וברכות בגשמיות ורוחניות, כמו שביאר כל זה האלשיך שם.
2 ועל זה דיברה מרים באחיה במשה על אודות האשה הכושית, שחשבה וסברה שלא זכה להכניע בשלימות קליפות אלו, ולא ידעה ממעלתו שהיה קדוש ופשוט ביותר, ובוודאי שזכה למעלות אלו בשלימות גדולה מאד, כמובא כל זה במגלה עמוקות (פ' בהעלותך).
3 ולכן אמר להם "שמעו נא המורים", מלשון 'מרים', לרמז להם שגדולה השעה לבטל כליל המרירות והקושי בשלימוד.

1 וביאר בלב אריה (פ' חוקת אות יד) שהוא פרק איהו מקומן שאין בו מחלוקת כמוכבא בשער הכוונות (דרושי תפילת השחר ג). ובפנים יפות (במדב"ר כ, ז) כתב שמפני שהיי משה ואהרן בתוך ג' הימים לאבילות מרים היו אסורים בלימוד תורה, ואמר להם הקב"ה שכל זאת ילמדו לישראל את פרק 'אלו מגלחין' שמוטו בו האבל.
2 ולכך דרשו חכמים (עירובין נד ע"א, קידושין ל ע"ב, במדב"ר יט, כו) פסוקי שירת הבאר על מעלת התורה, ואמרו במדרש (במדב"ר יט, כו) שהיו מימי הבאר מתפשטים לנחלים רחבים, ומגדלים מיני דשאים ואילנות לאין סוף, והכל מרמז על מעלת התורה שבעל פה שהולכת ומתרחבת יותר ויותר

ואלה יעמדו על הברכה

הגיליון מוקדש לרפואת הצלחת וישועת
דוד מסעוד בן אסתר, פבל נסים בן מרינה
לרפואה שלמה אנג'לה בת בלה ברטה

לעילוי נשמת

גרשום בן אברהם, ראו דור דרוור בן רונית,
זכריה בן תמר, אופיר שלמה בן מרים.

”ברכי נפשי את ה'” (תהילים קג, א)

משיעורים יום א' בהר תשע”א ויום ב' תולדות תשע”ח

א.

הנה בכדי לקבל את התורה צריך להתנתק מהראייה החיצונית ולחתור אחר תכלית הוראות התורה ואחר קול השי”ת היוצא מן התורה ומראה על רצונו יתברך, וכך באו כל הצדיקים לכדי מדרגתם מתוך שחתרו אחר קול השי”ת היוצא מן התורה, והוא שהיה מכוונם מה צריך לרצות בזה העולם, ואת הבנת הפנימיות ברצונו יתברך ככל מצוה ודיבור בתורה הקדושה.

ולזה בידל הקב”ה את משה רבנו מכל ישראל ומכל העולם, וזה היה השורש שיוכל משה לקבל את התורה, שמשמעות מה שקיבל אותה הוא, שבהבנת התורה בודל משה מההבטה אל החיצוניות. וזהו ענין אמונת חכמים, שצריך להטות אוזן היטב ולהתבונן בדרכם כיצד הקשיבו הצדיקים לקול ה' ב”ה, וכיצד מתבוננים הם כאשר נגישים הם להביט וללמוד בתורה, ועיקר הלימוד הוא להתבונן מה הם מצאו בתורה ומה הם למדו ממנה בדרך חיים, בדרך ארץ, ואלו רצונות הולידה התורה בליבם.

וזהו העיקר שילמד האדם בדברי חכמים - מה חיפש החכם והצדיק בתורה. וכך רואים בכל ספרי החכמים והצדיקים, שבכל פרסד התורה חיפשו הם אחר האמת, ולאחר שהיו משיגים מדרגה של אמת, היו משכינים אמת זו למטה, כנאמר (תהלים פה, יב) ”אמת מארץ תצמח”, והצמיחה והגילוי של האמת היא שמגלים את הרצון של השי”ת, ורואים בכל התורה את הרמזים והקולות של ה' ב”ה המגלים בבירור את רצונו יתברך, וכל דברי תורתם אינם אלא להורות על קול השי”ת היוצא מן התורה, שיש לו יתברך רצון, וצריכים אנו לרצות את רצונו.

ב.

כי יש מדרגה שהיא לרצות את ה', ויש מדרגה שהיא לרצות את הרצון של ה', וכאשר אדם רוצה את ה' ב”ה, היא מדרגה גדולה מאוד, כי לרצות את ה' ב”ה זהו גדול במעלה לאין שיעור ממה שירצה האדם שלא לראות שחת ולכנוס תיכף לגן עדן, אך יש מדרגה גדולה מזו, והיא שירצה האדם את הרצון של ה' ב”ה. כי כאשר רוצה האדם את השי”ת הוא כלות הנפש, אהבה בתענוגים ואהבת עולם, שצמא הוא אך להשי”ת בכלות הנפש כמו שכתוב 'צמאה לך נפשי כמה לך בשרי', ו'העולם' הוא בעיניו מלשון 'העלם', שאינו נחשב בעיניו כלל, וכן גן עדן אינו נחשב בעיניו. אך כאשר רוצה האדם את רצון השי”ת, היינו שרוצה את רצונו שיהיה כעת האדם באותה המדרגה בה הוא נמצא, ובאותו מקום זמן בסביבתו אשר נמצא בה, ומשם הוא רוצה את רצונו יתברך לגלות מלכותו, וזהו עיקר גילוי ותכלית ענין הרצון.

וזה עיקר ענין הלימוד מן הצדיקים, שעל אף שאוהבים להשי”ת אהבת עולם, וחפצים מצד גופם לאהוב להשי”ת ביותר מכל אהבת הגוף ודבר המגושם כמ”ש 'כמה לך בשרי', עם כל זה משליכים הם את רצון עצמם וחותרים אחר רצונו יתברך מהם באותה שעה ובאותו המקום.

ג.

וכל זה למדו הצדיקים מהשי”ת, כי הנה אמרו במדרש (תנחומא נשא טו) שנתאוה לו הקב”ה להיות לו דירה בתחתונים, היינו שעל אף שטבע מהות האור להסתלק למעלה ולהכלל בשורשו, אזור הקב”ה בגבורה את האור לשכון מטה, עד שנעשה תאוות האור לירד מטה. וזהו הנקרא אור החסד, שנקרא כן מפני שתאב הוא לילך ולהשפיע לזולתו, ודבר זה טבע הוא אצלו, ואינו ככל טבע העולם שאינו אלא לקבל לצרכיו ורצונותיו, כי אין רצונו וכל חפצו של אור החסד אלא להשפיע לזולתו, וכדמיון קונו ובוראו שכל חפצו ורצונו אינו אלא להיטיב. ומה שהוא מתנהג היפך הטבע ואינו חוזר ומסתלק להכלל בשורשו, זהו מפני שאור החסד שורשו בחכמה, וענין זה שהוא היפך הטבע ישנו גם באור החכמה.

כי הנה נמשל החסד לאור יום, וכמ”ש (תהלים נב, ג) ”חסד אל כל היום”, ואור החכמה נמשל ללילה, וכמ”ש (משלי יח, ד) ”מים עמוקים דברי פי איש נחל נובע מקור חכמה”, ובמים כן הוא גם היפך דרך הטבע, והוא שאמרו

במדרש (תרגום יונתן בראשית כט, י) שעלו המים ליעקב, וכן אמרו בזוהר ויצא (דף קנא ע”ב) שעלו המים לקראתו וכן לקראת משה, והוא היפך דרך הטבע שיעלו המים, כי טבע המים לילך למקום נמוך, וזהו מפני שאצל הצדיקים אין לכל ענין הגאות כלל, ומחמת גודל שפלותם נחשבים הם למקום נמוך, ולכך הולכים המים ובאים אצלם, היפך דרך הטבע. וזהו השורש לכך שתאב אור ה' ב”ה, שהוא אור החסד והגילוי, לשכון אצלם.

וזה אשר מוצאים הצדיקים בתורתם, ומגלים את גדולתו של השי”ת כמו שכתוב (תהלים קמה, יא יב) ”כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו, להודיע לבני אדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו”, היינו שדרכי הצדיקים כך היא - להודיע לבני אדם את גבורות הקב”ה, שכפי שנוהגים המים היפך הטבע לילך למקום נמוך שהוא מקום השפלות והענוה, כן חפץ ותאב אור החסד שממנו הוא גילוי אור ה' ב”ה לשכון מטה למטרת גילוי מלכותו יתברך, כמ”ש (שמות טו, יב) ”נטית ימינך תבלעמו ארץ”, היינו שמתגלה החסד וה' ימין' שהוא כנגד האות ו', במלכות שהיא כנגד האות ה', שהיא גבורה ומלכות ב'ארץ' למטה.

ד.

וכך היא מדרגת הצדיקים, שתחילה השיגו למדרגת הביטול הגמור, וזהו כנגד 'שמע ישראל', ובזה המשיכו את אור ה'חכמה', כי החכמה נרמזת במים, וטבע המים לרדת מטה, ועל כן עולים המים בפניהם, שהוא היפך הטבע, בכדי להעיד על שפלותם. ואחר כך עומדים בגבורה' לחתור אחר רצון השי”ת לגלות 'מלכותו' כאן מטה בעולם הזה, עד שנעשה גילוי מלכותו כאור החסד, שנעשה תאוותו לשכון מטה, וזהו כנגד יחוד ד'ברוך שם כבוד מלכותו, וכמו שאמר רבי שמעון בזוהר נשא (בדף קכו ע”א) ובזוהר ויקהל (דף קצט ע”ב) שכאשר הביט דוד המלך במקומות האדם בעולם הבא, הזדרז ואמר 'ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו' (תהלים קג, א), והביא בקב הישר (פ' לט) שראוי לומר בכל יום מזמורי 'ברכי נפשי' (בתהלים קג וקד), כי יש מעלה גדולה לאומרים בכל יום וזהו סגולה לחיים.

כי כאשר נותן האדם לשבח לה' על כך שהוא חי, יש בזה דבר גדול בשלמות הנפש, שעל ידי הברכה היוצא על ענין החיות וכענין 'ברכי נפשי', נעשה בזה פתח לבוא אל השלימות. כי תחילה יש לו לאדם להודות על עצם כך שהוא חי, ובזה לבד יהיה לו שלווה הנפש ויבוא לכל שלימותו. ולכן בראש חודש אומרים למזמור 'ברכי נפשי', כי הוא התחלת והתחדשות החיות בכל העולמות בצירופים ושפעים חדשים.

וזהו שאמר הקב”ה במסכת שבועות (דף ט ע”א) על שעיר ראש חודש, יהא שעיר זה כפרה על שמיעטתי את הירח. שהקב”ה מרמז לנו שחפץ הוא להתחיל עימנו התחלה חדשה בכל עת, שבזה מגלה הקב”ה שהוא חי עימנו גם יחד בכל מקום ובכל מדרגה, שעל זה אמר דוד המלך חמשה פעמים 'ברכי נפשי'. כי ההשגה שהשי”ת מחייה לאדם בכל רגע, וההתבוננות בזה עד שיבוא האדם להודות מתוך חייו ממש כענין 'ברכי נפשי', הוא מתוך שישג שהשי”ת עימו, והוא הנותן לו כח לעמוד ולהתחזק בכל יום ויום.

כי מה שיוכל לעמוד האדם בכל אשר הוא עובר הוא מכח מה שמחדשו הקב”ה בכל יום, וענין ההתחדשות אינו בשכל וההתבוננות, אלא שהיא האמת והמציאות האמיתית שמתחדש הכל בכל רגע. וגם מה שיזכור האדם את העבר הוא גם כן מכח התחדשות הזיכרון בכל רגע. ותחילת ההתחדשות היא בהווייה והציור, שמהוה הקב”ה את האדם ומצייר את דמותו ואת אבריו וגידייו בכל רגע מחדש, אך בזה הוא כגולם, ולכך תחילת ההודאה להשי”ת היא מכח הרוח והנפש הנתונה בקרבו, ועל כך אמר דוד 'ברכי נפשי'. וכך, בכדי שיוכל האדם להתחדש, צריך להתבונן תחילה בהווייתו וחיותו, ולהלל מתוך נפשו וחיותו על הווייתו וקיומו, כמו שכתוב 'וכל קרבי את שם קדשו', וכנאמר 'כל עצמותי תאמרנה'.

ה.

והוא העוז והגבורה שהיה לדוד לעמוד כנגד גליית, שהוא מכח מה שידע שהשי”ת איתו, כמו שאמר לו (בשמואל א' יז, מה) ”אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון, ואנוכי בא אליך בשם ה' צבאות אלהי מערכות ישראל אשר

חרפת", והם הם החלוקים שנטל דוד לקלוע במצחו של גליית, כמו שכתוב (שם מ) "ויבחר לו חמשה חלוקי אבנים מן הנחל", ואמר הרעיא מהימנא בזוהר פנחס (דף רמז ע"א), שהם כנגד יחוד שמע ישראל, שהוא כנגד הביטול הגמור מלפני ה' ב"ה, והאור מביטול זה נמשך ביחוד ד' ברוך שם כבוד מלכותו, כי יורד עד המלכות, בסוד הטיית הראש מטה כמובא בדברי רבנו האר"י.

וכל הכח של האדם להתחדש ולעמוד כנגד יצה"ר הוא מכח היחוד ד' שמע ישראל ו' ברוך שם כבוד מלכותו, שהם החמישה חלוקים שנטל דוד המלך, אלא ש'ברוך שם' הוא יחוד בחשאי כמו שאמרו במסכת פסחים (בדף נו ע"א) וכמו שאמרו בזוהר תרומה (דף קלד ע"א) ש'ועד' הוא 'אחד' בחילופי אותיות. וענין היחוד ב'שמע ישראל' הוא במסירות נפש והביטול הגמור, אך ברוך שם כבוד מלכותו, הוא מסירות הנפש לברך ולקדש את שמו יתברך בחיות הנפש בגוף.

וזה אשר ראה דוד ואמר 'ברכי נפשי', כי בכל הלל ושבח להשי"ת על חיותו והווייתו נכנס בשערי ההתחדשות ונכלל הוא בדבר נצחיות, כי בכל פעולה ומחשבה מהשי"ת ומענין מלכותו המתגלה דוקא מכח מה שאנו חיים ומברכים על כך את השי"ת, כמו שכתוב (תהלים ו, י) "כי אין במות זכרך בשאול מי יודה לך", נעשים שעשועים גדולים לפני הבורא יתברך, וכאשר האדם מברך על כך את השי"ת, גורם בזה התחדשות, וכענין אמירת 'הלל' ב'ראש חודש'.

ו.

כי הכל מתחיל מן הראש, שהוא ראש חודש, והוא כנגד א' ד' אשר אהי"ה" (שמות ג, יד) ש'אשר' הוא אותיות 'ראש', ואל"ף במילוי (ה"ע) עולה אהי"ה הוי"ה אדנו"ת. וזה היה ענין קורח שהיה צריך להתחדש למדרגה גדולה, כי הוא היה כנגד הראש כמובא באר"י, ולכן גילח את שערו, לרמז על ההתחדשות, כי הוא בסוד "מלך אסור ברהטים" (שה"ש ז, י) באתר דרהיטי דמוחא (תיקוניו תיקון ו, כא ע"ב), ואלו הם מחשבות האדם שאינו יכול להתחדש, וצריך הוא להשאר כמות שהוא, ואינו יכול להעשות ככריה חדשה ולברך על חיותו ולחיות מתוך הנצחיות שבתורה, אך על ידי ההתחדשות והסרת הפחד מיצר הרע המחורף לאדם שאין לו תקוה להתחדש, נעשה הסרת הדינים מרהיטי דמוחא שהם השערות, ומרמז על התחדשות המוחין, ומשם נמשך עד המלכות בסוד הטיית הראש. כי הראש הוא אל"ף כאמור, שממנו משתלשל התחדשות לכל הקומה ושמות אהי"ה הוי"ה אדנו"ת, שהם בגימט' ר"ת "קורח בן יצהר" (במדבר טז, א), וכנגד זה שלא נעשה ככריאה חדשה, התחדש כנגדו הדין, כמו שכתוב "ואם בריאה יבא ה'" (שם, לח).

ז.

וזהו ש'ברכי נפשי' אמרו דוד ה' פעמים כנגד ה' חלקי הנשמה (ברכות י ע"א), והוא 'כנגד ברוך שם כבוד מלכותו', שיועד האדם שכל חיותו היא מהבורא ב"ה, ובא לידי כך שמודה הוא על כך שהוא מציאות היכולה להלל ולשבח להשי"ת, ושלכן הוא נברא, כמ"ש בפתח אליהו 'לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא', שזהו האמת והנצחיות היחיד שיש בעולם. וזהו ש'אחד' בחילוף אותיות הוא 'ועד', שמורה הוא על הנצחיות, היינו שהביטול מפני גדולת ה' ב"ה והשבח אליו היא הנצחיות לעולם ועד, והיא המסירות נפש וקיום יחוד ה' מתוך שיש קיום ומציאות לאדם, כמו שכתוב 'ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו', וכמובא בזוהר (נשא וויקהל שם) שהיה דוד אומר עתה שאדם חי, יכול הוא להלל את השי"ת, שהרי יבוא זמן שיסתלק ולא יוכל לשבח להשי"ת מתוך גופו בעולם הזה.

אך כל זה נמשך מהיחוד והביטול הגמור ב'שמע ישראל', שהוא מה שאמר דוד 'ברכי נפשי' כנגד מה שהקב"ה חי וקיים לעולם, כמו שאמרו במסכת ברכות (שם) ובתיקוניו² (תיקון יג, דף כח ע"א) מה הקב"ה מלא את העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף וכו', והמשמעות בזה, שמה שהשיג דוד המלך בגדולת ה' ב"ה הוא, שכפי שכאשר מהלל ומשבח לבורא על הנשמה הממלאה את חדרי הגוף וכו' זהו כנגד היחוד ד'שמע ישראל', שמתוך כך בא האדם לצימאון וכלות הנפש אל השי"ת, שהוא מסירות נפש ד'שמע ישראל, כן נעשים שעשועין גדולין כאשר בא האדם לתכלית הידיעה בגדולת ה', שהיא גילוי מלכותו בפועל ובגוף כאן בעולם הזה, ולכן אמר 'ברכי נפשי', כי תכלית גילוי כל שמותיו יתברך הם למען יגלה את מידותיו ומלכותו כאן בעולם. כי משה הוא מלגאו ויעקב הוא מלבר (תיקוניו תיקון יג, דף כט ע"א), ומשה אמר ל'שמע ישראל' שהוא הפנימיות, אך העיקר הוא התפשטות יחוד ה' מלבר', שהוא כנגד יעקב שאמר 'ברוך שם כבוד

מלכותו' (פסחים שם), שהוא עיקר יחוד ה' שיתגלה לעתיד שזהו 'מלבר', כמ"ש בזכריה (יד, ד) "ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים", שהרגלים הם 'לבר מגופא' (זוהר בראשית, דף כא ע"ב).

ח.

והמשמעות ביחוד 'ברוך שם כבוד מלכותו' היא שיקח האדם את מלכותו שניתנה לו מן שמיא, ויחזירה וישיבה לבורא ב"ה. וראשית המלכות שיש לאדם היא במציאות גופו ואבריו, ובהם תחילת השבת המלכות, וזהו מתוך הברכה והשבח לה' ב"ה על עצם חיותו וקיומו, שמתוך ההבטה על חיותו והווייתו בא לברך את השם הקדוש והנורא אשר ממנו נמשך לו חיותו וצירור דמותו, וזהו 'ברוך שם כבוד מלכותו', כי הוא התבוננות ממטה למעלה, היינו שמתבונן בפלא החיים וההויה בכל הבריאה, ומזה בא לברך לכבודו יתברך הנמשך ומתגלה ממקומו, כמו שכתוב 'ברוך כבוד ה' ממקומו'.

וזהו הנקרא גילוי אור החסד, שעל אף שטבע האור לעלות ולהכלל בשורשו, טבע אור החסד הוא להיפך מהטבע, שרצונו ותשוקתו להשפיע מטה, וכאמור. וביחוד 'ברוך שם כבוד מלכותו' משכינים את האור למטה, ומשמעות גילוי אור החסד היא שאדם כולו נשען וסמוך על התפילה, וכל חיותו וכל מעשיו נשענים וסמוכים על התפילה, ובוה הוא עיקר גילוי מלכות ה' ב"ה.

וראשית התלות של האדם בתפילה היא גילוי המלכות מכח חיותו והווייתו, והשורש לזה שיהיה האדם תלוי בתפילה שהוא גילוי מידת חסדו של ה' ב"ה הוא באור החכמה, והמשכת אור החכמה הוא מתוך ביטול ושפלות, שכאשר מבטל האדם את הגאות ובא למידת ההכנעה והשפלות, יכול הוא להיות סמוך ונשען כולו על התפילה.

ט.

כי פנימיות ושורש כל פגם ועוון הוא מהגאות, וכל שמתנתק האדם מהשפלות והתפילה נחשב הדבר כקלקול הברית, כי 'ברית' היא קשר בלתי נפרד בין האדם לבורא ב"ה, וככל שינתק האדם את עצמו מהשפלות והתפילה ויבוא לידי גאות, הוא שורש לקלקול הברית, וכל שיבוא האדם חלילה לידי פגם הוא מפני גאות וריחוק מהתפילה וההשענות הגמורה על ה' ב"ה.

ולכן צריך לידע שקודם שיבוא האדם לידי ריחוק במחשבה או מעשה, קדם לזה הרהור בגאות וריחוק מהתפילה, היינו שהרהר האדם ברע ובגאות ומתוך כך בא לידי טומאה, אמנם ראשית הטומאה היא מן הפחד והיראה מיצר הרע, היינו שמהרהר האדם בגאות, ולכן מתנתק מן הביטול הגמור ד'שמע ישראל', ולכן אינו מיחד ליחוד ד' ברוך שם כבוד מלכותו, שאינו נשען על ה' ב"ה ומשבח בהתחדשות על קיומו והווייתו, ולכן נשאר הוא לבדו מול יצרו הרע, ונופל עליו יראה ופחד מעוצם וגודל כח הרע, וחושב שאינו יכול לו, עד שבא חלילה לידי חטא.

ולכן הדרך שיזכה האדם ליטול את המלכות שנתן לו השי"ת ויבטלה וישיבה אל השי"ת, הוא בביטול טומאת הפחד מהסטרא אחרא, וגם בזה שורש הפחד הוא בהרהור, על דרך שדרש רבי פנחס בן יאיר במסכת כתובות (בדף מו ע"א) מה שנצטוונו "ונשמרת מכל דבר רע" (דברים כג, י), שאל ירהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה, היינו שכאשר לא היה יצרו בתוקפו להחטיאו, שהוא נחשב כ'יום', הרהר בגאות, מתוך כך כאשר הוא ב'לילה', היינו שהוא בנסיון, בא לידי פחד וטומאה.

י.

לכן לא זכה דוד ליטול את המלכות להשיבה אל השי"ת אלא מתוך שביטל את טומאת הפחד תחילה, כי רבים הענינים שהיו במאורעות ישראל ורבות הנבואות שנאמרו לישראל בכל הדורות, אך מה שנצטוו לקדש ולייחד בכתבי הקודש אלו הנבואות שהם תורה והוראה לדורות, וכן הוא בענין דוד וגליית שיש בזה סודות עמוקים כמו שאמר הרעיא מהימנא בזוהר פנחס (שם בדף רמז ע"א) וכן אמר רשב"י בתיקוניו² (תיקון כא, דף ס ע"א), והענין הוא, שגליית הוא ענין הגלות והצער שעובר עם ישראל, ועיקרו הוא תרוף מערכות ישראל - לחרף ולהחליש לאיש היהודי שיכול לעמוד לפני השי"ת ולשוב עד אליו, ועיקר קליפה זו היא שאדם חושב שאינו יכול לעמוד ולהתקיים עם הקשיים שיש לו, וחושב שאינו יכול ליצור ואינו יכול לכושרו, אך כל אדם שיש לו קושי ויש לו מרירות, והוא גיבור חיל ומתגבר על המרירות והקושי, הוא המכניע לגליית, ובכוחו לבטל

את הגלות ולגלות מלכותא דשמיא 'לבר מגופא', היינו לגלות מלכותו יתברך כאן בעולם הזה.

וזה שנאמר שם (שמואל א' יז, יא) "וישמע שאול וכל ישראל את דברי הפלשתי האלה ויחתו ויזאו מאוד", והטעם הפנימי בזה הוא, שמפני שהיה בישראל חיסרון בענין זה של יחוד 'שמע ישראל' ו'ברוך שם כבוד מלכותו', לכך לא היה בידם את הדרך כיצד לבוא אל ביטול הגאות ביחוד 'שמע ישראל', ולדרך התפילה ביחוד 'ברוך שם', ולכך על אף שהיו דבוקים בהש"ת והיו עצומים וגדולים באופן שאין אנו בדורות אלו יכולים לתפוס ולידע מאופן מחשבתם ומגודל יראתם שהיו עומדים לפני ה' ב"ה, מכל מקום כנגד דוד המלך היה נחשב שלא השיגו את הדרך ליחד שם ה' ב"ה ולהשיג ולהעלות לענין המלכות. ולכן בערך דוד המלך היו רחוקים מהשפלות והביטול הגמור - שעל ידו הוא המשכת אור החכמה ויחוד ד'שמע ישראל', ולא היה להם דרך נקי בתפילה והמשכת אור החסד, שהוא ענין יחוד ד'ברוך שם', ולכך באו לידי טומאת הפחד מגליית שהיה טורדם בכל יום להפריעם ולהסיח דעתם מהיחוד דשמע ישראל כמובא במסכת סוטה (בדף מב ע"ב), כי ידע שכל כוחו לחרפם ולבזות להם ולהחליש דעתם הוא בענין זה, שהיה רחוקים מיחוד ד'שמע ישראל'.

אך דוד המלך היה שלם ביחודים אלו, שהיה שלם ביחוד דשמע ישראל מתוך שהיה בטל אליו יתברך ולא היה בו שמץ הרהור בגאות ומלוכה לעצמו, שבזה הוא המשכת אור החכמה, ולכך יכל להמשיך לאור החסד עד המלכות, וזה שאמר (בתהלים קלא, א) "לא גבה ליבי ולא רמו עיני ולא הִלַּכְתִּי בגדולות ובנפלאות ממני", "לא גבה ליבי" היינו שהמשיך לאור החכמה שתרד מטה, וכהמים ההולכים למטה, 'ולא הלכתי בגדולות' הוא המשכת אור החסד באופן שישכון מטה ולא ישוב לשורשו למעלה.

יא.

והדרך שהיה שלם דוד המלך ביחוד ד'שמע ישראל' והיה רחוק מענין של גאות, הוא מכח מה שנאמר שהיה "יפה עינים וטוב רואי" (שמואל א' טו, יב) והמשמעות בזה, שלא היה רואה דוד חיסרון בעיניו כלל. כי הנה נודע שללא סיני הגאות לא היה האדם יכול להתקיים כלל, שהרי בלא שיהיה לאדם חלק בצד הדין והגבורה, לא היה יכול להתקיים בעולם, וכל תנועה שעושה האדם באבריו הוא משורש הגבורה והדין, שהרי בזה הוא כמציאות בפני עצמו, שהוא כנגד צד הדין ושורש הגאות, וכל דבר שפועל האדם מלבד הביטול הגמור, יש בו צד גאות ומלוכה. ולכן ענין הגאות הוא מעורב וחלק מן האדם כשאור המעורב בעיסה, ואינו יכול לבטלו, שהרי בביטולו לא יוכל להתקיים, וכיון שהוא כשאור המעורב בעיסה ובמהות האדם, אינו יכול להכיר במידה זו.

ולכן בכדי שיוכל האדם להכיר ולידע מענין הגאות ולהרחיקו מעליו ולהתוודות עליו ולבקש מאת הש"ת שיצילהו ממדה זו, היא שידע ששורש הגאות וצד הדין היא הכרח לקיום הנבראים, אך כאשר משתלשל צד הדין ונפרד מאת ההכרה בה' ב"ה, שבזה בא האדם לידי ריחוק מהתורה ודרך ה', מתגלה הדבר כחיסרון, וזהו הסימן שהוא גאות הנפרדת מאת הש"ת, וכמובא בזה תרומה (דף קכח ע"א) שבכל מקום שימצא החיסרון יהיה זה משכן ומקום לסטרא אחרא והטומאה.

והסימן שידע האדם ויכיר את גאותו הוא מה שרואה חיסרון בזולתו, שכל שמביט בחברו ורואה בו חיסרון, הנה דבר זה הוא המשמעות של גאוה. ולכן אין לאדם לחפש את ענין הגאות בעצמו בדרך אחר, כי היא כשאור המעורב בעיסה, ואינו יכול להבדיל בין צד הדין הנצרך לו לעצם קיומו ועבודת הש"ת, לבין הגאות שהיא משכן הסטרא אחרא והטומאה, אלא מתוך דבר זה שיתקן את עיניו להיות "יפה עינים וטוב רואי". כי העינים הם כנגד אור החכמה כמו שכתב רש"י בכרמית (ז, ג), וכאשר עיני האדם שלימות, שאינו רואה חיסרון באחרים, יכול הוא להמשיך את אור החכמה למטה ולגלות את אור החסד עד המלכות. ולכן כאשר בא שמואל למושחו לדוד למלך, מודיע הכתוב שהיה דוד "יפה עינים וטוב רואי", היינו שיוכל הוא להשיב את המלכות ביחוד ד'ברוך שם כבוד מלכותו', שהוא ענין 'ברכי נפשי את ה' כאמור.

יב.

אמנם כאשר רואה האדם חיסרון באחרים ובעצמו, בזה נעשה חלל פנוי למשכן טומאתו של גליית, ובא מכך לידי טומאת הפחד מיצר הרע, שמדמה בדעתו את גודלו וגובהו של גליית - שש אמות זורת, שאינו יכול לו, ושאינו לו חלילה כביכול תקוה ותקנה לדבוק בה' ב"ה. והוא מהות הגלות, כי גליית הוא מלשון גלות, כי מהות הגלות שורשה בגאות ובחיסרון, שמתוך הבגאות וראיית החיסרון באחרים נותנים חלל פנוי לטומאת נבוכדנצר לקיים לענין חורבן בית המקדש, ומשם נמשך ענין קלקול הברית והניתוק מה' ב"ה. ולכן הדרך שידע האדם את הדרך כמה הוא רחוק או קרוב מיחוד ד'שמע ישראל' והתפילה, הוא מתוך שרואה חיסרון ופגם בזולתו, שכל שרואה חיסרון בחברו כן ידע שיש בו ממדת הגאות ויכול הוא לבוא לידי קלקול הברית וטומאת קרי'. וזהו שמובא במסכת תענית (בדף כ ע"ב) על רבי אלעזר שאמר על אותו אדם שהיה מכווער ביותר כמה מכווער אותו אדם, אמר לו אותו אדם, לך לאומן שעשאי, היינו שמפני שרואה הנך חיסרון בזולתך, צריך אתה ללכת אל הש"ת ואל התפילה להשיג לענין ההתחדשות.

יג.

כי הדרך שיוכל האדם לראות בעיניו את השלימות הוא מתוך ההתחדשות, כי מאחר שיש בו מנגע הגאות, אינו יכול להמשיך את יחוד ד'שמע ישראל', שהוא אור החכמה, וכמו שאמר רב יהודה בשם רב במסכת פסחים (בדף טו ע"ב) שכל המתיהה, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת, ולכן צריך הוא להמשיך את היחוד ד'ברוך שם כבוד מלכותו'. והיחוד ד'ברוך שם' הוא מלמטה למעלה כאמור, היינו שמתוך שרואה האדם את השלימות בעצמו ומשבח על כך לפני הש"ת, כמ"ש 'ברכי נפשי', ממשיך על עצמו את ענין ההתחדשות לידע שבכל רגע הקב"ה מחייה ומהווה את הכל מחדש, והוא יתברך לבדו שיכול להצילו מיד יצרו.

וכפי שכל הכח של דוד לילך וללחום כנגד גליית היה מכח זה שידע שה' יתברך נמצא איתו ללחום מלחמתו, כמו שאמר 'אתה בא אלי בחרב בחנית ובכידון ואנוכי בא אליך בשם ה'', כן הוא בכל אדם, שמכח זה שיהיה כל תקותו ומשענתו על התפילה ועל ה' ב"ה שיושיע לו ויפדהו ויסייע אותו בעבודתו, ינצל מן הגאות. שהרי כל שרואה חסרונות באחרים הוא בכדי לכוונו ולהדריכו שינצל מן הגאות, וכל מה שרואה חסרון בזולתו ובעצמו אינו בענין המהות, כמו שאמרו 'תמו חטאים' ולא 'חוטאים' (ברכות י ע"א), ורק כאשר יראה בזולתו את השלימות ויפריד את החיסרון ממהותם, יוכל להלל את הש"ת בסוד יחוד ד'ברוך שם כבוד מלכותו'. וזה שאמר דוד (תהלים קד, לה) "תמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם - ברכי נפשי את ה'".

יד.

והחיסרון שרואה האדם בעצמו מביאו לידי פחד וחשש על תקוותו ותקנתו, אך מתוך התחדשות יוכל לראות את עצמו כבריאה חדשה. כי בכל רגע ורגע מתחדשים צירופים חדשים ומתחדשת הבריאה כולה, וכמו כן מתחדש האדם בכל קומתו, ולכך גם אם התרחק האדם מהש"ת, צריך הוא לידע שמחדש הקב"ה לכל קומתו בכל רגע ורגע, ויכול הוא לבוא ברגע קל לתשובה שלימה. והסימן להתחדשות הוא שמשבח האדם את הש"ת על אותו הרגע בו הוא קיים ויכול להוציא מפיו דברים שבקדושה, ויודע הוא ליטול כל רגע שיש בידו ולהצילו שיהיה רגע זה חלק בנצחיות, שהוא ברכת ה' לעולם ועד, כמו שכתוב 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שזהו מסירות נפש מתוך חיים בגוף ולא מתוך הביטול הגמור. ובהוא מגלה את מלכותו יתברך בכל רגע, ומצדיק את עצם הוויתו וקיומו שהוא לשם גילוי מלכות ה' ב"ה. וזהו גילוי אור החסד, כי בזה מטה האדם את כל השפעים שנמשכים לו ממנו יתברך לצד החסד, היינו שמצדיק את השפעים שנותן לו הש"ת שהם כולם ניתנים ונשפעים לאדם בכדי שיברך לה' ב"ה וישכין את אורו יתברך כאן למטה בעולם הזה, ויתגלה טובו וחסדו יתברך לעין כל.

<< הודעה חשובה! המעונינים להצטרף למערך הרכזים ברחבי הארץ והעולם ולחלק מידי שבוע את גיליונות הקודש באזור המגורים וכן לתגובות הארות והקדשות בעניני העלון ניתן לפנות ל-0548434755 או במייל: m.yam.shlomo@gmail.com לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות לכתובת: alonim.yanuka@gmail.com

ניתן לשמוע את השיעורים האחרונים שמסר מו"ר הגאון הינוקא וכן להתעדכן בנעשה והנשמע מידי יום ביומו בקו התוכן היחודי קו 'דורשי ה' 03-5502228 האזינו ותחי נפשכם